

РАДА

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік третій.

Адреса редакції і головної контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.

Телефон редакції 1458.

Телефон Друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на рік	на 6 міс.	на 3 міс.	на 1 міс.	на рік	на 6 міс.	на 3 міс.	на 1 міс.	на рік	на 6 міс.	на 3 міс.	на 1 міс.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	0.75

Років передплатники можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 8 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.
За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.
За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку негодящі, переходять у редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попередю тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз

Городський театр.

Сьогодні, 1-го апр., прощальна гастроль і бенефіс Марії Гай при участі Августо Скампіні—Самсонъ и Далила (2-й раз). Вер. уч. д-ни: Марія Гай; д.д.: Августо Скампіні, Андреев, Боссе, Тихонов та ін. Поч. о 7 1/2 г. в. Білети продаються. 2-го 4-та гастроль артиста Імпер. театру Л. Собінова—Вертеръ. Білети всі продано. 4-го остання прощальна гастр. Л. Собінова—Искатели жемчуга. Білети всі продано. Каса одкрита з 10-ої год. ранку до 2-ої год. дня і з 5 до 8 год. в.

Театр „СОЛОВЦОВ“.

У четверг, 3-го апр., відбудеться спектакль, частина прибутку піде на користь „Пріюта престарѣлыхъ сценац. дѣятелей при Імпер. рускомъ театральномъ обществѣ“, вист. буде у 1-й раз в Києві з повн. оперн. ансамбл. при участі артистів опери: Н. А. Арцибашевої, М. А. Де-Рібас, Селівіна, П. З. Андреева, П. І. Цесевича, Дісенка, Ко-валевського тільки один раз—Корвельскіе колокола, ком. оп. у 3-х днях і 4-х карт., муз. Плякента. Початок о 8 год. веч. Білети продаються в касках театру „Соловцов“. Білети, взяті на 27, дійсні на 3-те апріля.

- Скаржини по 2 карб. 50 коп., 3 карб., 4 карб., 5 карб., 6 карб., 8 карб., 10 карб. і дорожчі.
- Смички по 40 коп., 50 коп., 75 коп., 1 карб. і дорожчі.
- Гитары по 3 карб. 50 коп., 4 карб. 50 коп., 5 карб., 6 карб., 7 карб. 50 коп., 10 карб. і дорожчі.
- Балаалайні від 1 карб. 25 коп. і дорожчі.
- Іларіети та флейти по 4 карб., 4 карб. 50 к., 5 карб., 6 карб. 50 к. і дорожчі.
- Гармоні російск., італійск. струн. однорад. від 1 карб., двохрадні від 10 карб., троххрадні від 25 карб. і дорожчі.
- Всякі інші музичні струменти та все, що до них потрібно, можна набути в головному депю музичних струментів і нот у Києві, Хрещатик, № 58.

Г. І. ІНДРЖИШЕК,

Видання Є. ЧЕРЕПОВСЬКОГО.

Тільки що вийшов з друку другим виданням
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕКЛАМАТОР

„ДОСВІТНІ ОГНІ“

Упорядкував Б. Грінченко.

Друге видання „Досвітніх Огнів“ вийшло наново переробленим і значно побільшеним. До книги увійшло багато нового матеріалу віршованого й прозового з кращих творів видавч. останніх часів, переклади з видатніших світових письменників: Апухтіна, Вайрона, Беранже, М. Гармана, Г. Гейне, В. Гете, М. Горького, Т. Гуда, В. Гюго, М. Коцюбинської, В. Короленка, Д. Леопарді, Луйга, А. Негрі, Петері, К. Рилеєва, Ростана, Сарокомлі, Тардье, Уельського, Фрейліґрата, Фурха, Шіллера, Штрайперата та інш.

У другому виданні додано НОВИЙ ОДДІЛ

ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ

оригінальні й перекладні з драм і комедій: Софокла, Шекспіра, Шіллера, Ібсена, Метерлінка, Кронґеніцького, Карпенка-Карого та інш.

Три мелодраматичні М. Лисенка та М. Левицького на слова Л. Черняхівської, С. Руданського та Б. Грінченка.
Нові портрети українських і чужоземних письменників, артистів, композиторів. Нові сталі визерунки.

Ціна 1 р. 25 к.; в артистичній оправі по малюнку І. Шульги 1 р. 75 к.

Склад в книгарні Л. ІДЗІКОВСЬКОГО. Київ, Хрещатик, 29.

Каталог українських книжок і нот висилається даром. 5—149—3

СТРАХОВАННЯ ЖИТТЯ

ЗАГАЛЬНОПРИСТУПНЕ

УІ-МУ ВЗАЄМНОМУ ТОВАРИСТВІ

СТРАХОВАННЯ ЖИТТЯ.

1. Страхователі є дієчі члени Т-ва.
2. Тарифи самі дощеві.
3. Премія можна виплачувати частками помісячно.
4. На той випадок, коли б трапилась припинка після двох літ, найбільш вигукли і сеуді.
5. На страх приймаються особи всіх професій без винятку.
6. Прийом і без медичного свідчення.

ЗАРЯД КИЇВСЬКОГО ОКРУГУ.

ПРОРИЗНА, 12. 24-108-17 ТЕЛЕФОН 1898.

«Новий» курс проти українства.

На сторінках консервативної преси ми привикли читати, що український рух—це вигадка кількох людей, яка не має під собою ніякого ґрунту, не знаходить собі спочуття серед місцевої людності і коли не звертати на нього уваги, то рух український мусить сам замертти натуральною смертю. Нещодавно в „Новому Врем.“ друкувались навіть статі, в котрих доводилось, що українство тепер переживає кризис, з якого йому вже не підвестися.

Зовсім інші признання робить д. Савенко на сторінках „Кієвлянина“ (№ 89). „Як не смішно“, пише він, „але українське національне життя в останні часів розвивається і здобуває собі серед інтелігенції та напівінтелігенції все більше та більше прихильників. Мусимо признати, що ми прогавили український рух. Замість того, щоб боротися з ним, ми все глузували з хохломанства, не надаючи йому серйозного значення. Тепер українське національне життя виростало, що з ним ми уже мусимо рахуватися й боротися“.

З наведених слів читачі наші бачать, що в поглядах на становище українства, коли не у всіх українців, то принаймні в голові киянського постійного співробітника, відбулася деяка „еволуція“. Але замість того, щоб призвати наступ українства, визнати за ним члсто стійкий силу і право на вільний розвиток, д. Савенко обурюється проти українства, цілком свідомо перекручує факти, намагається надати українському рухові сепаратистичний характер, словом ще раз повторює всі ті безсідставні й безглузді вигадки, які вже давно вернуть на українство його вороги.

Нехай самі читачі вважають, скільки правди в словах „ідейного ворога“ українства. „За останні роки українське національне життя, дякуючи режими свобод і допомозі російських кадєтів та євреїв, набуло боевого сепаратистичного характеру, написало на своїй прапорі „Самостійну Україну“, се-б-то, самостійну, незалежну Україну“. Українофіли перейняли старпоною ненавистю до „москалів“ та до ідеї „общерусской государственности“ і отверто стали в ряди ворогів Росії“.

Тут що не слово, то, висловлюючись лагідно, неправда, вигадка. Та д. Савенкові це можна сміливо писати, бо він знає, що російське громадянство про українські змагання майже нічого не знає, а в тих сферах, для яких власне признає він свою писанину, приймуть всякий напад на українців з вдячністю. Але ось він устами ніби-то своїх пєтербургських знайомих заявляє, що „про боротьбу з українським національним рухом в Україні щось нічого не чути“. Д. Савенко бачить тут справді „велику прогалину в нашій культурно-політичній житті“. „До сього часу“, пише він „на всю Росію не було „общества“, яке поста-

вило б своїм завданням культурну боротьбу з українофільством“.

Ми певні, що така заява викличе обуріння навіть в самої спокійної поміркованої сторонньої людини, яка хоч трохи стежила за українським життям. А хто ж до цього часу невпинно провадив на Україні цю систему обрусіння, яка нищить все українське і доведа наш народ до страшного занепаду духовного і матеріального? Хіба ці лави урядових агентів, перейнятих одною ідеєю, озброєних силою влади, організованих уже самим своїм офіційним становищем не заслужують назви „общества“. Чи може д. Савенко проминути їх через те, що такі способи боротьби, як указ 1876 року, як заборона св. письма на українській мові і безліч інших налятажких утисків він не вважає культурними та ідейними. Але ж і окрім тих осіб, що з свого офіційного становища нищать українство, чимало можна було б нарахувати таких приватних товариств та осіб, що добровільно боронили й борються з українством, виступаючи проти нього на своїх зібраннях, пишучи доноси на окремих українських діячів і т. д. Досить згадати хоч би діяльність славіанського добродійного товариства і таких людей, як Юзефович, Флоринський, Філевич, сам Савенко і т. д.

Але виявилось, що всі заходи проти українства не змогли вбити його в самому корні і тепер д. Савенко об'явив „новий“ курс проти нього, заснувавши у Києві „Клуб русских националистов“.

Чи зможе ж „новий“ курс допущити українству більше, ніж допущував старий?

Про це поговоримо иншим часом. М. П.

Школа і політика.

Законопроекти про польську мову в учительських семінаріях Холмщини судилося знову повернутися до Думи, бо Державна Рада не дала на його своєї згоди, а переробила по своєму, приборала йому нове відповідне назвище і постановила одіслати його назад до Думи. Суть сього законопроекта відома, бо у свій час, як його ще обмірковувала Дума, про його писалося не раз. Коротко кажучи, все діло було в тому, щоб Державна Дума асігнувала 3,550 карб. на утримання учителів польської мови в 7 учительських семінаріях, по одному в кожній, і в одній семінарії на учителя литовської мови. Здається, законопроект не великої ваги навіть для третьої Думи, що по саму шню вгрузла серед моря законопроектів про всякі дрібні справи. А тимчасом він збив цілу бучу в Державній Думі, а надто в Державній Раді. Державна Рада справилася з ним по довгих і палких дебатах, що тяглися цілих три дні. В дебатах брало участь кілька десятків членів високої палати. Одна половина членів її рішуче повстала проти законопроекта, а друга обороняла його. Кінчилося діло на компромісі: законопроект не одкинуто цілком, а зроблено в йому значні зміни і повернуто знову до Думи. Коли вже тепер в Думі прийде його черга—невідомо. Навряд тільки чи скоро.

Сяк чи так, а стежити за долею сього законопроекта нам було цікаво з двох причин. Третій Думі уперше довелось на живому ділі показати, як вона ставиться до живання не російської мови в народних школах. Се—одно. А друге те, що законопроект міністерства близько зачіпав і нас: він заводив польську мову і в семінаріях Холмщини, що спокон віку заселена нашим українським людом, в значній мірі вже сполщеним і без того. Нема що й казати, що в нас не було а ні найменшої надії на те, щоб в третій Думі знайшовся хтось для оборони українського люду на Холмщині. І не так через те, що поміж членами третьої Думи немає свідомих українських людей, котрі б не розуміли тієї кривди, яку чинить законопроект Холмщині, бо такі люди напевно є і в цій Думі, а головним чином через так звані психологічні мотиви. „Хвала велика Богові, мовляли, й за те, що третя Дума спромоглася на ліберальний ступінь, дарма що він може там і недоладний... А натяки тут же про кривду якимсь українцям, то дод всієї справи кінець“. Напевне так міркували деякі досвідчені члени думської опозиції, подаючи голос за законопроект проти правих, котрі повстали проти його, оборо-

няючи,—як вони казали,—„православное русское население“ од сполучування і католичення. Та тепер вже однаково через що саме ніхто не зняв голосу за український люд Холмщини: чи через те, що не було кому, чи через „психологічні“ мотиви. Зрештою вийшло так, що і в Думі, і в Раді кілька днів йшли палкі змагання за когось, кому ні холодно ні душно од того, чи асігнує Дума тих 3 1/2 тис. карб. на учителів польської мови, чи не асігнує. Тимчасом як про того, кому од цього може бути справді і холодно і душно,—ніхто й словом не прохолопав: його, ніби сторонню зовсім людину, поставлено було тільки за свідка, і то мовчаного, всієї справи. От через що не приходиться багато й розмовляти поки що про сього свідка. Може прийде час, коли він спроможеться промовляти та з свідка перевернеться на істця і сам почне впоминатися про свої права та потреби. А на цей раз доволі буде сказати скільки слів про першу річ, що зацікавила нас в цій справі.

З самого початку нашої статі ми зазначили, що законопроект про польську мову в учительських семінаріях цікавий для нас тим, що така чи інша доля його покаже нам, чи можуть усієї національності поклати якісь надії на те, що за нового ляду задоволенням буде одну з найперших потреб кожної національності—потребу в своїй школі. Одже доля першого законопроекта не віщує нам нічого доброго. Що правда, в Думі він пройшов без особливої заціпки; зате в Державній Раді зустрінуто його було дуже неприхильно.

За п'ять місяців існування Думи чимало вже перейшло усіх законопроектів більшої чи меншої ваги до Державної Ради. Але й один з їх не викликав в її таких довгих і палких змагань, як незначний законопроект про асігновку 3 1/2 тис. карб. на учителів польської і литовської мови в кількох семінаріях. Цьому маленькому і незначному законопроектові зразу дано було велику вагу і поставлено на політичний ґрунт. Такі члени Державної Ради як Дурново та Стішінський одразу заявили, що законопроект цей—діло великої політичної ваги; що прийняти його загрожує небезпечною усім державі, що неможна „включитися на всі боки: то полякам, то німцям, то литовцям то-що“, а що треба провадити політику державну твердо і „без сантиментальностей“. І не вважаючи на те, що більшість членів комісії висловилися за законопроект, не вважаючи далі на те, що підчас дебатів в самій Державній Раді далеко більше ораторів промовляло за прийняти законопроекта, а коли прийшло до діла, то зрештою його переробили і постановили повернути Думі.

Школа такий довгий час була в нас за знаряддя політики, а не науки, що скоро вона не визволиться з неволі... Ф. М.

Польська мова в учительських семінаріях Холмщини.

(Голос холмщанина).

На останніх своїх засіданнях Державна Рада обмірковувала ухваленій Д. Думою законопроект про викладання польською мовою деяких предметів в Холмській та Вільській учительських семінаріях.

Сей законопроект викликав у Раді багато суперечок.

Сум обгортав душу нашого холмщанина од тих промов, що говорився з цього приводу в Державній Раді.

Промовці шарпають його на всі боки, встаючи ніби то в оборону Холмщини. Всі міряють кожух, тільки не на їх шитий. А холмщани, схиливши голову, повинен переносити зневаги над своєю народом, бо нема кому сказати шире та правдиве слово в оборону дійсних прав того русина. Коли цей проект обмірковувала Дума, став був єп. Євлогій казати проти нього; але його аргументи не мали і не могли мати впливу.

Він не ростовмачив докладно про національну справу холмщанина, про те, як треба рятувати сей край від колонізації, він не намалював сумної тяжкої картини національного і соціального життя тушнього українця, а обмежився релігійним питанням і тільки „михоходомъ“ нагадав про рускую (sic) народність. А коли б той єдиний заступник Холмської Русі зійшов би на правдивий шлях і показав членам Думи живе життя в колонізованій Україні, то може б тоді не було ухвалено Д. Думою шкодливого проекту про польську мову в „руських семінаріях“. І так Ду-

ма не прислужилась нашому народові, а навпаки стала злого мачухом.

Тепер нас цікавить те ж саме питання в Д. Раді.

Члени Д. Ради також виявили повне незнання теї справи, про яку вони один з другим сперечалися.

Так, Сабуров сказав, що наука повинна викладатися рідною мовою дитини і навіть приклад Остзейського краю, де початкова наука пішла тоді добре, коли завели по школах рідну мову і таким чином треба допомогти „руському (на Холмщині) учителів вивчитися польської мови для зносив та поясненъ з польськими дітьми“. Не знаю, яких польських дітей мав на думі д. Сабуров. Чи може по Сабурову українці, чи „малороссы“—це все одно що польки? Але коли це не все одно, коли Холмщину населють українці, то логіка каже, що учителям треба вчитися української мови, а не польської, бо Холмщина залюднена українцями, а для повітів з польською людністю є ж польські семінарії.

Корвін-Мілевський разом з Таганцовим і Гріммом зовсім залупталися в сій справі—про Холмщину вони либонь нічого не знають.

Для них сей край—край польський.

В своїй поясненнях вони всюди мають на увазі чомусь тільки польську дитину.

Дивно тільки, як можна виступати з промовою в оборону інтересів того краю, який знаєш тільки з сухого учебника Смірнова.

Особливо дивовижне таке відношення до цієї справи тих членів Д. Ради, які, обороняючи національну школу в ширшому розумінні, не хотіли знати, що на Холмщині живуть українці.

Я не кажу про тих членів, які були проти законопроекту.

Щі добродії—націоналісти з табору Флоринських, Пихнів і Кр. звичайно стояли за „руську“ народність на Холмщині. Вони ж не визнають иншої славянської нації крім „руської“ і всюди в промовах нас величать „руськими“.

В Д. Раді не знайшлося ні одного чоловіка, котрий розкрив би очі сліпим. Така вже доля бідного холмщанина: називають його поляком, русским, аби не тим, чим він є в дійсності.

Але коли роблять помилку урядовці, то членам Д. Ради треба було-б їх поправляти, а не залуптувати ще більше справу.

В кожному разі Д. Рада хоч і по шовіністичним мотивам дійшла до крайнього висновку, коли одкинувши 1-ий пункт законопроекта, вона повернула цей законопроект у Д. Думу. Вчити нам русинам обов'язково польську мову та ще при таких лихих обставинах, а про свою й не згадувати, це значить впасти в тяжкі обійми полонізму, а до того ще погано б вплинуло на моральний бік українського (русинського) громадянства.

Червонорус Д.

Державна Рада.

26 марта.

За першої та другої Думи, коли в них обмірковувались найважливіші питання державного ладу, не було і речі про Раду. Суспільство напружено стежило за роботою в Думі, всю увагу воно звертало на те, чи пройде те чи инше рішення питання, чи ліві візьмуть гору, чи кєдеты.

За тих часів і мови не було про октябристів та „істинно-руських“. Суспільство нетерпляче дожидало рішення Думи, наче думало, що як Дума рішить, то так воно й буде. Суспільство і тоді добре знало, що окрім Думи існує ще Державна Рада; добре знало, з кого вона складається, знало, що Рада не ухвалить рішення земельного питання, самопорядкування навіть в кадєтському масштабі. Воно це знало, але голосно про це ніхто не говорив, нікому не хотілось охоложувати палких надій, всім бажалось вірити в силу Думи. І це було тоді психологічно арозуміло. Часи йшли. Падали Думи. Дійсність розбивала палкі надії, віру. Ми прийшли до Думи 3 юнія. Суспільство тепер зовсім не цікавиться діяльністю Думи. Селяне не питаються, як бувало, „що там пишуть в газетах? Чи швидко Дума дасть землю?“. Знають селяне, що Дума не дасть землі і самі шукають землі в далекому Сибірі. Переселяються тиссячами; переселення шириться, як пощесь, бо нема віри в Думу. Здавалось, що між цією Думою, котра йде разом з урядом, а индої навіть правіше од уряду, і Державною

Радою не може бути ніяких конфліктів; здавалось, що ця Дума, уряд і Рада разом люблять будувати закони про „хурули“: уряд пише, Дума поправлятиме, а Рада підписуватиме. Але це тільки так здавалось.

Дійсність показує щось інше. Законопроект, внесений урядом і ухвалений Думою про заведення польської мови в Більській і Холмській учительських семінаріях і практичних урочків по арифметиці на тій же мові, викликав конфлікт між Думою і Радою.

Ще в Думі праві в ньому бачили велике політичне значіння. В Раді це вилучене значіння праві члени ще більш роздули; в тому законі побачили зміну політики в Польщі, найшли небезпеку цілості й силі Росії.

Сьогодні йому було присвячено вже аж третє засідання Ради, а все-таки доля його поки не рішена. Акимов, odkриваючи сьогоднішнє засідання, знав, що суперечки про польську мову затягнуться довго і через те в першу голову поради обміркувати законопроект про „преобразование миссии в Токіо в посольство“.

Акимов, мабуть, згадавши більш часу промову Вітте й злякавшись, що і тепер прийде кому-небудь охота так багато говорити, заявив, що по такій то статі наказу він нікому не дозволить говорити більш півгодини. Сьогодні уперше згадав таку статтю! Багато було промов за і проти законопроекту. Слухали радці доки не перестали чути. Дуже гарні промови в оборону законопроекта сказави Корвін-Мілевський і М. М. Ковалевський.

Корвін-Мілевський, котрий в своїй промові закликав уряд до твердості в політиці, дуже влучно зауважив, що як би твердість рівнялась силі, а сила зваждала б двигала вперед, то з часів Аракчеєва до чачів Плеве Росія дуже б далеко двинулась, але на дійсності цього нема... Він зауважує, що законопроект з політичного боку для росіян має дуже мале значіння, а для поляків—ніякого. Вся його промова була блискавка, і така, якрава. Не часто тут роздаються такі промови. М. М. Ковалевський каже, що нетреба вносити політику в школу, що навіть не тільки відомий учений Спасович, але і Побідносцев і Гурко були за польську мову в школі. Але дарма так палко говорили Ковалевський й Корвін-Мілевський. Закритим голосуванням, яке чогось вжив Акимов, перший пункт закону „про заведення польської мови в двох семінаріях і практичних урочків по арифметиці на тій же мові“ одхилиється 81 голос проти 78. Другий пункт законопроекту приймається. При голосуванні третього виникають суперечки. А Сабуров, щоб вирятувати законопроект, вносить нову поправку: в третій пункт слова „на вказані потреби“ змінити так: „на обучение польської мови і практичних урочків по арифметиці на тій же мові“. Праві починають говорити проти такої поправки.

Нарешті суперечки відкладаються до п'ятниці, коли було порішено законопроект повернути Думі назад на новий розгляд.

Голос.

Державна Дума.

Засідання сорок третє (29-го марта). (Кінець *).

Некляудов од імени октябристської фракції вносить кілька поправок редакційного характеру до формули бюджетної комісії.

Промова Гайдарова.

Гайдаров (с.-д.) гадає, що переселенська політика уряду розпалося пристрасти й викликає ворожнечу поміж окремими національностями, доводячи навіть до кривавих сутичок між киргизами й переселенцями. Од імени своєї фракції оратор вносить таку формулу переходу до чергових справ: „Зважаючи на те, що переселенська політика уряду має на оці інтереси самих тільки дворян та поміщиків; що уряд навмисне рекламує переселення, аби не задовольнити земельний голод селян на місцях; що безістемна й неорганізована обстановка переселення тільки руйнує добробут переселенців, охороняючи разом з тим землі поміщиків в Росії; що експропріацією инородських земель в Сибіру уряд підриває інтереси тубольців.“—Держ. Дума одкидає переселенський роспис.

К. Є. Сувчинський (правий, Київщина) од імени фракції поміркованих правих прилучається до формули бюджетної комісії з поправками до неї октябристів.

Промова Н. В. Некрасова.

Некрасов (кадет), як представник Сибіру, зазначає, що навколо переселенської справи утворилась небажана атмосфера—ніби-то представники сибірських губерній і увесь Сибір проти всякого переселення до них із центру Росії, ніби-то гаслом сибірських тубольців являється „Сибір для сибірів“. Чутка ця повстала з того самого джерела, з якою повстала легенда про сибірський сепаратизм. Щоб розвіяти цю легенду, оратор вважає своїм обов'язком заявити, що представники Сибіру пристають на всі асгновки, призначені для того, щоб надати переселенському рухові організованість і планоірність. „Як що до нас, сибірів,“—заявляє Некрасов, „Дума й взагалі оновлена Росія буде не тією махучою, якою був для нас старий лад, і як що, замість засланців—переселенців, яких до нас слали раніше, дасте нам здорову хліборобську людність, яка стане коринною сибірською людністю й очне развивати життя краю, як що замість штучних перешкод тарифного характеру дасте нам спроможність вільно обмінюватись крамом, як що дасте нам замість істнуючої бюрократичної опіки місцеве самопорядкування, дасте нам те сибірське земство, про яке мріємо,“—тоді зникнуть не тільки розмови, а й чутки про сибірський сепаратизм.“ (Оплески на всіх лавах).

Після промови міністра хліборобства князя Васильчикова Дума переходить до голосування.

Формулу бюджетної комісії з поправками октябристів ухвалено. В останній редакційній формулі виглядає ось як: „Визначаючи необхідним 1) щоб органи місцевого самопорядкування було запрошено до участі в переселен-

* Див. „Останні Вісті“, ч. 75.

ській справі; 2) щоб умови переїзду переселенців було змінено й поліпшено; 3) щоб було утворено район мешкання для переселенців, умови для їх культурно-економічного розвитку та спроможність набувати землю в приватну власність і працювати для поліпшення свого господарства в органах місцевого самопорядкування; 4) щоб підчас нарізки земель переселенцям малися на увазі також інтереси місцевої людності; 5) щоб було здійснено всі реформи, про які згадано в докладі бюджетної комісії і 6) щоб було зведено до купи всі праці кавказького переселенського управління і вивчено кількість вільної землі, придатної для переселення.“—Дума переходить до обміркування окремих пунктів роспису головного управління землеустройства й хліборобства.

Роспис після недовгих розмов затвержено.

Амурська залізниця.

Дума приступає до обміркування перерваного в попереднім засіданні питання про амурську залізницю.

В лозу міністрів вступають—голова ради міністрів П. А. Століпін, міністр фінансів Коковцев, міністр юстиції Щегловітов, міністр доріг ген. Шауфус і помічник воєнного міністра ген. Поліванов.

Виступив один тільки Пурішкевич з довгою промовою в оборону залізничі. Доводи Пурішкевича не дуже мудрі, й вразливі вони справляють тільки на невеличку купку його прихильників. Як цього й треба було сподіватись од славнозвісного „улюбленця публіки“, в його промові „перепало“ капосним инородцям: полякам, філяндцям то-що, хоча нічого спільного між инородцями та амурською залізницею немає.

Читається реєстр біжучих справ.

О 6 год. 40 хвил. засідання закривається. Даліше засідання мало відбутися учора, 31 марта, о 11 год. вранці.

ПО РОСІІ.

— Біографічні померших депутатів. „Р. Сл.“ подає біографічні відомості про померших членів Державної Думи: депутата терської області Е. Тихонова та чернігівського П. Радіонова. Тихонов був у Думі представником козацького війська терської області. Він був під'осаул з станції Червленої, де був дуже популярний, як знавель сільського господарства та винодіства. З його ініціати одбулась ціла низка козацьких з'їздів, на яких міркувалось про те, щоб поліпшити сільське господарство козаків. Тихонов по своїх поглядах політичних належав до фракції октябристів. Небіжчик Родіонов скінчив лікарський факультет у київському університеті. Він був земським лікарем у борзеньському повіті, відкля й був посланий в Державну Думу. Після виборів київські та чернігівські газети писали про його, як про людину гуманну та чесну, яка все своє життя провела серед селян. І він належав до октябристів. Це вже п'ятий депутат вибув з третьої Думи. Вибули: Моріц, Шмітов, Нарвський, Тихонов та Родіонов. За першої Думи вмер один тільки депутат—Андріанов з сімферопольської губернії. В

другій Думі не вмер ніхто з членів. — **Вибораці.** Кореспондент „Русских Вѣдомостей“ повідомляє, що чимало засуджених за виборську відозву членів колишньої першої Думи вдалось до пєтербурзької судової палати, прохаючи швидче садовити їх у тюрму. Але присуд ще не ввійшов у законну силу.

— **Шкільні справи.** В міністерстві народної освіти знов обміркується питання про процентну норму для осіб єврейської віри, що вступають до вищих та середніх шкіл. Для того, щоб зробити останню постанову в цій справі, рада міністерства освіти вдалась листом до всіх останніх міністерств, щоб вони прислали свої міркування. (Р. Сл.)

— **Перед святками.** „Б. В.“ пишуть, що всім губернаторам та градоначальникам послано циркуляр, щоб вони зробили все потрібне, аби не було заколоту на великодних святках, особливо в межах єврейської общини. Наказано припинити непорядки збройною силою зараз, як тільки вони почнуться.

— **В пєтербурзькій духовній академії.** Рєвізія пєтербурзької духовної академії, як пише „Слово“, робиться дуже детально. Архієпископ Димитрій, що робить ту рєвізію, загадав професорам дати йому на перегляд усі читані ними курси лекцій, починаючи з 1902 року. Він хоче довідатись, чи виконали професори програму наук, затвержену синодом. У студентів в-требовано семестрові праці. Особливо приглядається Димитрій до „напрямку“ студентської бібліотеки та читальні: він загадав дати йому список усіх книжок та періодичних виданій, які поступають у студентську бібліотеку. Настають вибори нового ректора в цій академії. І от газета пише, ніби велику силу має кандидатура священника Глаголева, якого аж двічі вибрано було на ректора в київській академії і не затвержено на цій посаді синодом.

— **Арешт порнографічної фотографії.** При станції „Вороніж“ жандарською поліцією арештовано потайну фотографію, що видала в великому числі порнографічні листовні картки. Звідтіля ці соромничі малюнки йшли в інші міста. Сконфісковано більше 1000 малюнків. Властителей цієї фотографії позивають. (Р. Сл.)

— **Чи воно правда?** „Нов. Вр.“ запевняє що в Пермі з невеличких гуртків „огарків“, соромничих компаній по хлопчачих та дівчачих школах, склалось ціле „товариство огарків“. Воно видало навіть свою відозву, якою закликає пити горілку та культивувати „свободное обшєние половь“. Газета каже, ніби це „товариство“ має свій статут, свої звичаї; члени його роблять вкладки що-місяця. Діяльність свою „товариство“ виявляє тим, між иншим, що „гімназистки ходять у лазні вкупі з рєалістами“. (Б. В.)

— **Допомога голодним.** Загально-земська московська організація допомоги голодним приготувала, як сповіщають „П. Нов.“, сім гуртків для запомоги в різних кутках російської держави. Незабаром вони пойдуть на роботу.

У ФІЛЯНДІІ.

— **Нові вибори до сейму.** Філяндський сенат наказав уже організувати на 21 апріля (по новому стилю) виборчі бюра по округах та скінчити виборчі списки до 25

апріля. Поділ на округи зостався той самий, що й був при виборах 1907 року. (Р. Сл.)

— **Про арешт Кока.** Філяндські газети докладно оповідають про арешт колишнього начальника філяндської „червоної гвардії“ Кока в Америці. „Кока арештовано і одвезено в Філяндію тихенько, без гармієру. В дорозі він був три тижні, а в середу 1 апріля (нового стилю) його одвезли до рук російської адміністрації. Щоб забрати до своїх рук Кока, в Харяланді, Взяти його вони мали в середу, в 11 годин ранком. Кока мали везти морем до Або, а звідтіля в Гельсінгфорс, але цю путь потім переіменено, бо довідалися, ніби зібралась компанія, яка хоче визволити Кока. Через його це приставили в Гельсінгфорс, а звідтіля під вартою шведської поліції до Філяндського кордону. В Улеабург Кока привезено поїздом у середу в 7 годин і 55 хвилин увечері. До ранку він сидів у тюрмі, а другого дня жандарі повели його в'язковим поїздом на південь Філяндії. Кока так стережуть, що визволити його нема ніякої спроможности. (П. Нов.)

— **Ліст Л. Толстого.** У фінському часопису „Вальвоа“ надруковано листа од графа Лева Миколаєвича Толстого у відповідь на анкету про Філяндію. Лист адресований до філяндського письменника і однодумця Толстого Ернефельда. В цьому листі, між иншим, написано таке: „Я не знаю та й знати не можу ніякої Філяндії так само, як не знаю і знати не можу ніякої Росії. Знаю я людей, що живуть по різних краях землі, близьких мені так, чи інак, і зовсім не через те, що вони мають себе за громадян того чи иншого правительства та звикли балакати тою чи иншою мовою, а через те, наскільки поєднані ми однаковим розумінням життя та взаємною любовію, яка виникає з цього розуміння. Нема в житті таких обставин, які б могли присилувати людей, гарних людей, робити такі лихі злочинства, як ті, що роблять вони з-за ради патріотизму. Я розумію, що такі нації, як поляки та фіни, особливо легко можуть підпасти страшний спокуси, але ж не можу інакше, як тільки з жалем думати про людей, що робляться її жертвами“. (Р. Сл.)

У НАДБАЛТІЙЩИНІ.

— **Поєдинок студентів.** У Дорпаті (Юрєві), ліфляндської губернії, був поєдинок між двома студентами О. Вальтером та Р. Мусо. Вальтеріві покалоєно живіт і він помер. Мусо арештовано. (Б. В.)

У СІБІРІ.

— **Нелюдське душогубство.** В Іркутській губернії, в селі Кімілейському жив собі заможній селянин Іван Потапов. Як тільки почали стогати на селі салдати, він помітив, що жінка його стає п'ячати, гуляти з москалями. Пішла про неї лиха слава по селі. Скінчилось це все дуже сумно. 15 февеля 1907 року (як виявляється з акта обвинувачення) Потапов прийвав додому п'яний та й одразу заснув. Жінка обила його гасом з пляшкы, запалила сірником, а сама втікла з хати. Сердешний Потапов загорівся, схопився і вискочив на двір. Зігнівся люде, насили потушили вогонь і одвезли його дуже попеченого в лікарню, де він і помер. Коли

Спомини про В. Б. Антоновича.

Як був я малою дитиною літ 5—6-ти, батько мій лікарював у Києві і мав по клініках знаности з студентами-медиками; через те він що-року у серпні прикликав цих студентів за учителів до мене й старшого мого брата. Вони жили у нас вдові в особій „учительській“ кімнаті і навчали нас яким полагалось по нашому віку наукам. Про студентів і кухарка і горнична нам розказували, що вони у анатомічному театрі ріжуть людей,—і боялись ми тих учителів наших, хоч вони не тільки не різали нас, а й не скубли за чуба, як то, чували ми, робиться у гімназії з учениками. Були ці учителі високі, через що дійшли ми з братом до такої думки, що усі студенти повинні бути високими.

Раз після літа, коли вже була пора, щоб прийшов до нас новий учитель, мати наказала нам добре вмитися і вдягнутися у чисті сорочки, бо прийде учитель Антонович. Нас завжди цікавило, який буде новий учитель: чи „добрий“, чи „злий“, чи „сердитий“, чи „покладливий“? Приходило до нас маленький студентик у формі, якийсь шкутильгає, наче у його одна нога коротша від другої, просить нас сісти; шось подиктував, братові задав якусь задачу з арифметики, звелів шось почитати по російському й по французькому та й пішов собі у другі кімнати до батька.

— **Мабуть буде добрий та ввічливий!** порішили ми, бо й маленький і каже обом нам „ви“ і так скоро закінчив усі уроки.

— **Ні, він ще не покінчив,** мабуть знов прийде ще й „закон“ або „географію“ розказувати й.

Але він не вернувся, і нас покинули вже й обідати, а його не було! За обідом казали, що завтра або після-завтра прийде мабуть другий учитель, бо вже „учительська кімната“ урядкована, як слід.

Вбилися нам ще й тоді в тямки фамилія Антоновича, як такого учителя (хоч він і не був у нас учителем), що говорив до нас на „ви“, тоді як усі інші „тикали“.

Був я потім у середній і старших класах гімназії і тоді почу, що той самий Антонович, який ядучи наче присідає

на одну ногу, вже став справжнім учителем у кадетському корпусі, бо трохи не що-дня їздить омнібусом туди з другими учителями. Тільки він не такий, як другий учитель, бо він—„холоман“, чи усе ідєно—„хлопоман“, да ще й гірший мабуть од Шевченка, бо похваляється вирізати усіх панів до шенту—так, щоб тільки самі мужики зісталися на цьому світі. Чули це ми і в гімназії, а більше по знайомих домах, де тіточки та кумушки розводили різні балачки з текучого життя, бо ще й „Кієвлянина“ навіть не було, а з „Сына Отечества“ та з „Съверной пчелы“ неможна було взяти нічого того, що робиться у Києві. Де-яких з цих тіточок, як були вони ще панночками, ми любили слухати. Колиш-то вони розказували, як Костомаров одяг був вже й фрак і завязував білий галстук, щоб їхати до церкви ввічаться, коли знаєцька напали на його жандарми та й повезли бо-зна куди, а Аліна Леонтьєвна, зіставшись без молодого, плакала-плакала!.

Тепер вже друга жіноча міфологія займала їх: розказні їх тепер концентрувались коло якогось мужика, зовсім таки простого мужика, да ще й арештанта, що був засланий у Сибір, але вилушכים там так, що про його та про його „Кобзаря“ усюди гомін іде, а Антонович, хоч і не мужик, але...

Міфологічні байки прекрасної половини роду людського про Костомарова оддавали якимись поетичними закрасами, а про Антоновича—були більше злословіні; але шось неясне у цій міфології звязувало Костомарова, Шевченка й Антоновича до купи. Ми вже слава Богу могли розбиратися у всяких міфах і про Геркулеса, і про Ахіллеса, бо вже самі читали й Гомера, й „Кобзаря“ Шевченка, що виданий був коштом Смирненка, і Марка-Вовчка, й „Основу“, про яку розказував нам на уроках учитель словесности Тулуб і рекомендував прочитувати ті або другі статі з цього часопису. Ми вже навчилися критично відноситися до того, про що пишав поголод по стогнах града Київ. Лист Антоновича до Падалиці ми вже читали й перечитували по скільки раз; ми вже спорились про те, чи правда, що лани-шляхтичі такі самі, як плантатори полудневих

штатів Північної Америки, чи й по наших законах лани можуть не тільки пролазати своїх кріпаків, але й вбивати їх, як вбивають плантатори своїх негрів? Інакше ніж в дитинстві вже відносилась ми до теревенів про „гайдамаку“ Антоновича, бо були певні, що не може він різати ні пана, ні ляха, а буде з ними боротись словом, як боровся й Шевченко, помпезний похоронок якого ми бачили.

І вже в університеті, коли ми балакали і суперечалися по питанню, на яку службу краще йти по закінченню науки, не раз цитували ми лист Антоновича до Падалиці, доказуючи, що той або другої смисл демократизма найвірніший. „Абъс ера“,—вже й тоді говорили ми, бачучи й почувавочи у словах Антоновича в одповіді Падалиці таку силу логіки й правди, проти якої неможна було виставити ніякого аргумента. Але деж був той самий Антонович, слова якого ми цитували? Казали, що забув своє старе „ходженіє въ народъ“ з медіцинськими ліками та книжечкою для записування етнографічних та економічних фактів та зарився десь у пилюку центральної архива. Привелось мені вже студентом по ділу про якийсь урок пійти до його. Я тоді сидів за „De regum natura“ Тіта Лукреція та за творами Філона Іудейського, бо задано було мені у історичному семінарі Драгоманова противупоставити символіко-мистичні та атомо-матеріалістичні напрями думок філософів старого віку. Переговоривши про діло, по якому я зайшов до Антоновича, він запитує мене,—що я роблю тепер?

— З рана до вечора, з вечора до світа, кажу, усе пишу й читаю про таких-то філософів.

— І я, каже він, не знаю, де б більше часу взяти. Сижу, читаю, пишу, нікуди й не вихожу, а за день ніяк не спроможусь більш писаного аркуша написати. Тільки матеріал у мене, бачте, другий ніж у вас,—не печатний, а писаний!

І розгорнув він мені старі писані протоколи короткого суда польського над гайдамаками 1768 року. Книга була розграфлена у три колонки: у першій записані імена й прізвища гайдамаків, у другій означено, де заплали їх і на якому вчинку, а в третій тільки такі присуди:

powiesić, czwartować, powiesić, powiesić, czwartować... і писані ці присуди писарем дуже скорописно, бо видко, що трудно було йому поспішатися за виrockами цих присудів.

Дак ось чим займається Антонович, якого нігде не побачиш! Він у своїй келії „пыль вьюков“ зтирає з харті, щоб воскресити бувальщину, як мовляв Пушкін,— да вьдуть потими православныхъ Земли родной минувшую судьбу!

І хатка на Жилинській вулиці (не в теперішньому домі небіжчика, а коло Паньківської) справді нагадувала келію Нестора, бо там був тільки стіл та ліжка та два-три стільці, а більше всього—рукописів та книжок.

— Пишу, засну трохи, а й у сні мені мерещуться ці фамилії та смертні кари! Каже Антонович.

— А вже ж так і повинно бути, бо й Лукрецію, кажу, поки він писав своє „De regum natura“ у сні вивжалось його абстрактні primordia і semina regum, а у вас—конкретні люде—на шибеницях!..

Почали печататися з-під пілу архива зобубі Антоновичем розвідки його про давні минулі часи життя українського народу,—почала ширитися й слава його, як оо'єктивного історика-поітївіста не тільки поміж нашою інтелігенцією, а й за межами держави Російської. В Празі обидивлявся й чеський музей. Директор його, званиши, що я з Києва, прохав дати йому повні імя, отчество й адрес Антоновича.

— А на що це вам?

— **Хочемо засилати йому наш „Сasopis ceskeho museum“** та й в його попрохати його цінні праці для нашої книгозбірні; та й з Еспанії запитували в нас, чи не знаємо, як його наймення й по батькові величати. Так знали вже його у 1875 році.

Знали про його не тільки як про історика, але й як про громадянина, що так само оцінював сучасні йому політичні, як і старі історичні події з того самого поітївного погляду, якого частенько не мають ні політики, ні історики, що люблять справи чи бували чи теперішні освічувати з передвзятих своїх мрій та ідеалів. Без вискоків у зальотні сфери фантазії, коротко, просто і ясно він завжди умів з'ясувати усі сімптоти данної кон'юнктури і

робив виводи, як краще треба поводитися членам „Старої громади“, про яку то-рік у „Былому“ (іюнь 1907) вже надрукований був „Сводъ указаний“ зкомпонований у 3-му виділі „Собственной Его Императорскаго Величества канцелярії“. У цій „Старій громаді“ частенько після палких промов і суперечок, коли вже спробували (як казав був Ковалевський) поставити „во весь ростъ“ ідею українського самопізнання і самовизначення, але не доходили це до прямої одповіді на питання на текучі справи,—Антонович тихенько починав розмову і освічував такі сторони справи, яких другі й не помічали; слухаючи його, і ті, хто був на одній стороні, і ті, що суперечалися з першими, бачили простий середній практичний поітївний вихід з нагромоджених життій обставин. Раз один з найгарячіших промовців після уваг Антоновича сказав йому: „Хоч я й не боюсь Вас, але після ваших слів язик в мене прильпе к гортані моїй!“

Та й справді, чи ж можна було боїтись Антоновича? Гімназисти навіть провинціальных гімназій, які йому, як професору, було доручено од учебного округа обрєвизувати, казали, що другого ревізора, окружного инспектора Ростовцева, вони всі лжались, а Антонович поводитись так—наче він сам боїться учеників. Така вдача була у покійного в розмовах з другими молодими людьми, хто б вони не були, що усім здавалось наче він може тільки прохати, а не приказувати, або строго промовляти, як те умів Ростовцов. Раз під Ольвіополем привелось мені бути на розкопці кургана Антоновичем. Робочі звісно думали, що шукає він не тих істок та черепків, які забирає з собою мабуть, щоб тільки їх облуровити, а певне—хоче клад який викопати. Курган був молодий; шматочки ремено з чобота якогось лицаря, мабуть пори князів, над коліном його були шленські і видно було на них продавлені стрічки. Поки Антонович вибрав ці шматочки ремено з визерунками, коло плеча кістяка один з робочих одгріб великий виплетений з чогось гаманець; ясно було, що це колчан з стрілами. Але робочому здалось, що це гроші, і він, закривши рукою колчан, грізно сказав усім: „це вже мое, бо я знайшов“. Другі озвались:

він корчився в передсмертних стражданнях, прийшла до його жінка-душогубка і почала вимагати, щоб він „простав її“. „Не могу—одповідав він—чом ти не зарубала мене скоїрю?“ Тоді вона вхопила стільчика і замірилася ним на вирачочого. Стільчика в неї одняли. Иркутський окружний суд присудив їй на десять літ до каторги. (Сиб. Отг.)

Добродій Павлов.

Мало не два роки як працює Височайше затвержена „комісія для обсліду операцій, зроблених д. ст. сов. Павловим та ген.-м. Дессіно“. Комісія ця криється од людського ока з своєю роботою. Нікому невідомо, про віщо вона довідалася, що зробила. Тимчасом „операції“ д.д. Павлова та Дессіно мають великий громадський інтерес.

„Дійсний статський совітник“ Павлов був російським посланником у Корей. Як настанала війна, він мусив був виїхати звідти. Але кидати Далекий Схід Павлов не хотів. Нікому з вищих сановників і досі невідомо, чого саме поїхав він у Шанхай. Посади вільної там для його не було. Посланником у Шанхаї був тоді Лесар, а генерал Дессіно був при йому агентом. Коли спитати, яку мав посаду Павлов у Шанхаї, бюрократи одповідають: „посаду колишнього корейського посланника“. Цей комедійний титул так і остався офіційно у Павлова. Міністерство воєнне, чужоземних справ та міністерство фінансів почали давати Павлову всілякі доручення. Він став „служачим того, хто дасть йому якусь доручення“.

І от через те, що в державному господарстві на Далекому Сході планує надзвичайне безладдя, то в цій плутанині гулявший „бувший посланник“ брався за доручення од всіх відомств по черзі; а на ці доручення іноді марнувалися великі гроші. Тодішній намістник на Далекому Сході Алексєєв доручив Павлову організувати роздобування секретних відомостей про Японію й Корею, але про це мало дбав Павлов. Його тягло більше до всяких закупок для казни. Він робив це так „роскішно“, що впавав на очі державному контролю. Виконав Павлов ріжні доручення, на які пішли мільйони.

Наприкінці 1904 року заснована в Петербурзі комісія перевозки в Росію японців, забраних у полон, приурочила взятися за це Павлову вкупі з генералом Дессіно. Павлов узався, але телеграфами поставив таку велику ціну за перевозку, що комісія диву далася. Окрім цього комісія провадила, що Павлов, хоч і добрих грошей хоче, а перевозити полонян дуже примитивним способом: на тих параходах, якими возять вугілля. За кожного чоловіка Павлов ставив казни по 263—273 карб. Тоді, як англійці бралися возити за 180 карб. і звичайно не такими параходами, що возять ними вугілля, а не людей. Тоді комісія звеліла Павлову покинути це діло і взялася сама возити полонян. Павлову пощастило перевезти тисяч 25 чоловіка зо всього числа—120.000 полонян японців. Комісія в середньому витратила на кожного чоловіка по 125—128 карб. У 1905 році державний контролер Лобко постановив послати комісію і обслідувати на місці діяльність Павлова. Але почалася

„ну, ще побачимо!“ Звісно, вони сперекачались за скарб, могли б розтербити колчан і полатати та розсіпати стрілки. Антонович не приказувати, а прохати-благати став і того першого робочого, і усіх останніх, щоб не заводили сварки і якомога обережніше були коло того гаманця; а щоб зберегти його од розору, побожився, перехрестившись, що він буде розбирати його потихеньку при всіх свідках, і коли найдуться гроші, то він оддасть усю ціну їх першому робітникові і усім останнім по стільки ж „з казни“. Довгенько прийшло йому умовляти робочих, щоб трохи оддалилися од того гаманця, але так, щоб усим було видно, що там знайдеться. Начальницьких згуків у голосі його не було, а тільки благаючи—і робочі послушались.

Так слухалися його не тільки у Старій Громаді, а й поза межами Кіева. З яким поважанням відносилися до його слів заграничні учені—я бачив на всесвітньому археологічному з'їзді у Москві в януарі 1890 р. І шведські, і французькі, і німецькі, і англійські учені старалися не прогавити ні словечка з його оповідань коло вітрин, записували, допитувалися у перекладчиків, що й як треба розуміти з того, що він сказав.

Та не тільки в учених сферах поважали Антоновича: його думками й поглядами цікавилися й політики, дарма що працював він коло подій давнини минулих часів. Коли у початку 80-х років настали так звані тоді „іменини серця“ і граф Лоріс-Меліков хотів був одіграти ту роль, яка в 1905 р. вдалася графу Вітте, у Київ дійшли чутки, що в столиці на якумось рауці чи обіді поет Вейнберг сказав Лоріс-Мелікову такий експорт:

Передь лицомъ всей нации
Въ виду субординации
Друзья порядка строгаго
Мы просимъ, графъ, немногаго:
„На первый разъ хоть кусую
Намъ дайте конституцію!“

Піднялися й заворушилися тоді думки у „Громаді“ про долю українського народу й його слова у Київ. А в той самий Київ приїхав ума вивіряти наче б то для якоїсь ревізії сенатор Доловцев. З приватних людей він перш усього звернувся—

звичайна бюрократична тяганина, писанина. Поки писанина йшла, Лобко встиг померти. Його наступник Філософов і собі пристав на те, що комісію слід полатати на слідство на Далекий Схід. Знов закрипили пера, а тимчасом Філософов пішов одставку і місце його заступив Шванебах. Він одразу „категорично заявив“, що ніякої комісії посылати не потрібно, бо почнеться галас, скандал, гармідер, а діло можна обслідувати і в Петербурзі сидючи. Саме тоді міністр чужоземних справ Ламздорф повідомив Шванебаха, що він дав Павлову одпуск і що цей добродій очоче приїде в Петербург з документами в руках. І от Павлов їде в Росію „з документами“. Зорганізована комісія береться до слідства, сидючи в Петербурзі. Одразу ж комісія встановила, що за Павловим чимало інших гріхів, бо йому доручено ще було постачати в Порт-Артур харч то що, прорвати блокаду Порт-Артура та чимало иншого. На все це він витратив величезні гроші, а що саме зробив за них—мабуть це виснить комісія.

Відомі інтересні цифри про постачання Павловим провіанту в Порт-Артур.

На весь провіант для порт-артурців Павлов витратив мало не 5 мільйонів карбованців, а в Порт-Артурі від його одержано було паразодом „Кіш-Артур“ тисяч з 50 пудів продовольства та ще трохи краму на кілька джонках. Більшість паразодів з крамом, як наприклад паразод „Унісон“, наскочили на мілке й затонули; так саме пропав ще один паразод та шхуна, але як саме—невідомо. Де-які паразоди для провіанту куплено було за на диво великі гроші, але на них нічого не возилось. Провіанту куплено було дуже багато, а де він подівся (бо в Порт-Артурі його не бачили)—цього напевно вже не встановить комісія, сидючи в петербурзьких канцеляріях. Факт, той, що Павлов потратив на „продовольство“ Порт-Артура 5.000.000 карб., два мільйони яких пішли на самі тільки продукти харчові, а всі останні гроші—на перевозку, обмундировку, на купування джонок та паразодів. У Порт-Артур прибув тільки один паразод з борошном та кілька джонок і більше не було. Де ж поділося все останнє?

Чи відє ж що комісія з такою „математикою“ д. Павлова? (Р'чь).

ПО УКРАЇНІ.

У Києві. Клопотання про помилування заслужених в справі про київський погром. 27 марта в Царське Село до Царя послано телеграму за підписом представників київських патріотичних організацій: Бориса Юзефовича, Петра Жукоча, ієромонаха Макарія (Гневушева), Павла Трусевица, Олександра Євського, Миколи Мішенка, Федора Постного й Клеопника Цитовича, з проханням помилувати і надати права 16 заслуженим в справі про октябрський погром у Києві.

На пам'ятник Т. Г. Шевченкові. Сімферопольський (з Таврії) полімейстер переслав у київський комітет в справах будування пам'ятника Т. Г. Шевченкові 51 карб., що зібрано в Сімферополі на одному вечорі на фонд для пам'ятника.

до Антоновича.

Візьемо й не адміністративну сферу, а сферу літератури. Сенкевич написав „Огніем і пісцем“, де народ польський возвеличується у його героях, а український ганьбється. Хто дав одповідь на таке гулявання над цілим народом з сторони талановитого автора? Не хто ж, як Антонович, і на це усї подивилися, що так воно й слід, бо в справах складних та заплутаних широкій світлоїде Антоновича краще, ніж що друге, може показати й неправду, й помилки славного романиста.

Помер Антонович, і у „Кієвській Мысли“ я прочитав, що декан університета на похороні казав про Антоновича: „він зробив те, що прославить київський університет“. І тут кожен з нас скаже, що це—правда і інакше не могло бути. Усі університети, які будувалися на Україні, робили й роблять одно діло: тії інтелігенції, яка входить в університет, як „общеруські“, вони одкривали й одкривають, що й „руськіє“, і поляки, і німці, і жиди, і татари живуть серед народа українського, і земля, де вони стоять,—українська, хоч і поділена на губернії з ріжними способами управління. В старшому університеті харківському це робили Метліський, Срезневський, Костомаров; у Київі університет київський руками Антоновича робив теж саме, що й повинен був робити. Антонович лисав свої книги не до усіх „земляків“, як робив те у своїйому „дружому посланні“ Шевченко, а тільки до інтелігенції; і справді, коли київський університет через проповідь, яку держав за своє життя Антонович, розбурхав до світу національного самопізнання університетську інтелігенцію, а це поведе й до освітлення всього українського народу, то правду казав декан київського університета, що університет зробив через Антоновича своє велике діло. Буде славитись коліща вища школа на українській землі, а й імя Антоновича буде займати перше місце у тій славі. І доки буде існувати український народ,—слава Антоновича зростатиме.

О. Русов.

Школа й бібліотека ім. Л. М. Толстого. Городська шкільна комісія, розглянувши заяву гласного М. Волинського про вшанування 80-тих роковин народження Л. М. Толстого, постановила одкрити в Київській школі й народню безплатну бібліотеку імені Л. М. Толстого.

Новий журнал. 10 апріля у Києві має вийти перше число нового польського ілюстрованого журналу „Bialy Paw“. Видавець його—В. Ф. Кіндлер, а редактор—Л. В. Радзевіовський.

Випущено на волю. Цими днями з старокіївського участка випущено на волю студента університета Е. Л. Фельдзера, що одсидів цілий місяць в адміністративному порядку під арештом за участь в студентських розрухах.

Архимандрит Манарій. У неділю, 30 марта, в Михайлівському монастирі ієромонаха Макарія (в мирі М. В. Гневушев) висвячено вже на архимандрита. Є чутка, що його тепер назначають за настоятеля московського високопетровського монастиря.

Лекція Іванова-Разумніна. 3 апріля в купецькому зібранні відбудеться лекція Іванова-Разумніна про Леоніда Андрєєва.

3 Київщини. Убивство насіра город. станції й городского у г. Бердичеві. 28 марта, в 10 год. вранці, у Бердичеві катор залізничної станції півд.-захід. заліз. Іуда Ойстач, маючи при собі 2.700 карб. казенних грошей, поїхав фаетоном в город. Разом з ним поїхали і якийсь пасажир та пасажирка. Але тільки фаетон їх виїхав на Білопольську вулицю, як тут дорогу їм перейшли чотирі чоловіки. Один з їх шось гукнуво до фураана і той спинив коні. Тоді другий грабіжник проворно скоочив у фаетон і, націлвившись з револьвера в груди Ойстачові, потребував од нього гроші. „Нема в мене грошей“,—одказав Ойстач. Але тут почувся вистріл і Ойстач упав мертвий. Убивця й інші злочинці тоді кинулися тікати. Побігли вони по Марійській улиці. Де-хто з публіки кинувся за ними. На дорозі злочинців перестрив городовий. Але вони кулю в голову поклали його на місці, а самі зникли.

Після небіжчика Ойстача лишилася численна семья. (В. В.)

3 Поділля. На ремонт тюрем. В Кам'янці-Подільському на ремонт тюрем одлучено 20.000 карб. (К. В.)

Нещастя. З м-ка Печери, брацлавського повіту, нам пишуть: Нещодавно робочі пана Потоцького рвали каміня і одного з них камінь влучив в плечі. Нещастний впаив ниць неспритомний і насилу лікар його відчувив. Зараз він лежить хворий. Надія на повернення його здоров'я—мала. Покалічено його через необречність: він не чув застереження дєсяцького і не встиг сховатися, коли стався вибух заряду. Взагалі в пана Потоцького справа з биттям каміння ведеться не гарзд і зовсім без відповідних засобів. Заразд гудка або другого якого значного способу застереження—вживається просто гоше. Поміч—добре, а не поучеш—дїстанеш камінем в голову або в груди. Слід би звернути на це увагу.

Наслідні виходу з общини. У с. Петриківці, вінницького повіту, двоє селян узяти свої наділи у власність по закону 9 ноября 1906 року. Але після того так погано почали відноситись до них сусіди і інші односельці, що ці дядьки задумали втікти з рідного краю. Недавно вони прихотили до земського начальника і прохали його дати їм ходочеські свідцтва їхати шукати у Сібір землі. Треба сказати, що більшість отаких нових „собственников“—виділенці з'являються не з ласки громади, а виключно заходами земськ. начальника, якому дано право ламати постанови сходу, коли сход не схоче виділити, і виділяти своєю силою. Уже таких виділенців у Петриківці є до 50 чолов. та ще подало коло 320 чолов. прохання „закріпостить“ за ними наділи; але діло їхне припинено, бо зараз йде прерєділ і поки повітовий з'їзд не ствердить прерєділу, лоти діла не будуть рішатись (Од власн. кор.).

3 Чернігівщини. Смертна кара. 27 марта, на прерєдвіті, в Чернігіві виконано смертний засуд над селянами Малахєм Машовцем та Романом Федосенком, яких київський воєно-окружний суд за убивство вночі проти 27 ноября 1906 року на хуторі Васильовському, новозибківського повіту, дворян Володимира й Матильди Леонтовичів приговорив повісити. (Ч. Сл.)

3 Полтавщини. „Цензура нравов“ у Полтаві комітет городської громадської бібліотеки як повідомляють „К. Вєсти“, постановив роман Арцибашева „Санінь“ занести в особливий індекс і в бібліотеку не допускати.

3 Катеринославщини. „Варфоломеївська ніч“. З Катеринославу „Р'чн“ телеграфують: По горолу розповсюджено силу недотепних прокламацій „союза русскаго народа“, що закликають до „знищення жидів“. В цих прокламаціях, між иншим, сказано: „Наближається варфоломеївська ніч. Город розбито на участки. Вночі, коли почувються вистріли з револьверів і доми будуть в огні, влямуйтесь в квартирі і вбивайте жидів. Сподівайтесь сигналу“. Прокламації прикрашено вінєтою, що уявляє револьвер, кинжал та проколоте серце.

3 Харківщини. Висланя ченців. З Богодухова „Р. Сл.“ повідомляють, що в місцевій Троїцькій монастир було прикладано поліцію і кінних стражників, щоб вони, к наказу вищого духовенства, забрали 34 ченців, запідозрених в тому, що вони спочувують штундам. Де-які ченці прожили в монастирі більш 25 літ і тепер вони по-

дають позови, щоб їм було повернено грошові вкладки.

3 Херсонщини. Справа всеросійської учительської спілки. В Одесі на 3 мая сього року в судовій палаті призначено цікаву справу учителя фізики й математики в казенній реальній школі М. І. Ржепнишевського, лаборанта, хімічної лабораторії новоросійського університету П. Казанецького, учительки Н. А. Гернет, учителя 6-ої класової школи Ефруссі Е. М. Балдіна, італійського підданця М. П. Сквера і пом. прис. авд. Д. А. Штейна, яких обвинувачують в належності до всеросійської спілки учителів. Оборонцями в цій справі виступають прис. авд. А. Е. Бродський, Г. Ф. Блюменфельд і А. А. Богомолец.

3 ГАЛИЧИНИ.

Процес Сенкевича. Справа українців студентів львівського університету проти польського письменника Сенкевича призначена знов розглядатись в суді присяжних 18 мая (н. ст.) у Відні. Українці, опріч адвоката Роде, запросили ще посла Окунєвського, або другого свого оборонця.

Економічне життя України.

Скрута. Усі виділи комерційних банків у Київї закінчили свої операції за 1907 рік при дуже лихих обставинах. Багато з них відвели свої баланси з великими дефіцитами. Пояснюючи причини цього факту, представили як більшість банків покладаються на несподівану надпородуцію цукру, на банкрутство деяких цукроварень і на неусталеність кон'юнктури цукрового ринку.

Професійні спілки й безробіття. Категорично славські професійні спілки переживають зараз дуже тяжкий кризіс під впливом все зростаючого безробіття. В де-яких спілках вже зараз більше третью частину членів належить до безробітних. Матеріальне становище цих безробітних утрудняється ще тим, що каси професійних спілок пустують, отже спілки рішучо нічим не можуть допомогти своїм голодним членам. Загальний пригнічений настрої, викликаний безробіттям серед робітників, значно відбився на членських внесках робітників у товариські каси, і всі професійні спілки підводять тепер свої бюджети з великими дефіцитами.

Потребительські товариства. В с. Кочереві, радоміського повіту (на Київщині) засновано товариство потребителів. Членів записалося 25 чоловік; пай призначено од 3 і більш карб. Назбрано вже грошей коло 300 карб., на які й одичено товариську кравяницю.

Такі ж самі потребительські товариства організовані і в с. Потоках, вінницького повіту (на Поділлі) та в с. Сватках, гадяцького пов. (на Полтавщині).

ОСТАННІ ВІСТІ.

(По телеграфу та з газет).

Державна Дума.

ПЕТЕРБУРГ, 31. Засідання починається в 11 годин 14 хвилин. Предсідателем Хомяков.

В ложу міністрів входить міністр народної освіти. Дума починає прерєдвістєне обміркування питання про асігновку з державного казначейства міністерству народної освіти 1.400.000 карб. на загальні потреби початкової освіти, 15.500.000 карб. на потреби загальної народної освіти. До 7 статей законопроекта зроблено 21 поправку. З приводу поправок висловились: Колобакин, свящ. Гецецький, Румянцев, Сафонов, Білоусов, Родічев, єпископ Євлогій, Марков 2-ий, Тичинін, Масленніков і докладчик комісії Ковалєвський.

Принято поправки св. Гецецького про допомогу не тільки земствам та городам, але й сільським громадам, і Ковалєвського—про допомогу виключно тим земствам та городським інституціям, що будуть втрачати на потреби народної освіти і ті гроші, що лишаться вільними, коли їм буде видано казенну допомогу. Принято ще поправку Тичиніна, репту поправок одкинуто. В 2 годині 40 хвилин об'явлено перерву на годину.

Засідання починається знову в 9 год. 25 хвилин. Починається дальше обміркування доклада комісії доріг в справі законопроекта про збудування коштом казни амурської залізниці.

В ложу міністрів входить міністр доріг і помішник воєнного міністра генерал-лейтенант Поліванов.

Предсідателею князь Волконський. З записаних промовців лишилось ще 72. Родічев в значає, що Державній Думі навіть не подано на розглад обрахунка вартости залізниць. А тимчасом вона коштуватиме не 215.000.000, а більше; не подано також і опису країни, хоча всі потрібні для такого опису відомості є в ріжних дослідях, але, на думку промовця, всі відомості йдуть не на користь залізниць. При сучасних умовах культури краю цього заселити неможна. Колонізація країни стає на перешкодї некультурності колоністів, що тримаються прадіавських способів хазяйнування; стоять на перешкодї й правові умови, зважаючи на які кожне питання місцевого життя може бути роз'язане тільки в Петербурзі.

Місцева людність складається переважно з осіб, що живуть казенною допомогою. Немає певного колонізаційного плану країни, як немає плану й майбутньої діяльності країни.

Відгуки парламентського життя.

ПЕТЕРБУРГ, 30. Гучков в розмові з співробітником „Р'чн“ заявив, що полякам нема чого жалити від Державної Думи. Саме краще для них—це порозумітись з урядом, бо без енергійної підтримки з боку правительства ні в Думі, ні в Державній Раді не буде ухвалено жадного польського законопроекта. Думська більяк каже Гучков, „у всякому разі не може бути радикальнішою в польських питаннях, як сам уряд“. Наприкінці Гучков радить триматись тактики „угодівців“.

Презідіум Думи сподівається, що Дума встигне розглянути до великодня канкул обрахунков гріничого департамента, справу про виключення Косоротова (с.-д.), питання про збудування амурської залізниці. Після того, як буде ухвалено контінгент війська, Думу буде розпущено на відпочинок. Як повідомляють газети, запитання про Філіандію буде розглянуто після Великодня.

Діяльність уряду.

ПЕТЕРБУРГ, 30. Пішла чутка, ніби кавказький намістник гр. Воронцов-Дашков подається в одставку. „Нов. Вр.“ повідомляє, що замість нього буде призначено на цю посаду бар. Мелер-Закомельського. „Р'чь“ каже, що намісництво на Кавказі буде зовсім скасовано. Керування військом буде доручено ген. Рененкампу, адміністративна влада—ген. Зарубаєву.

Опубліковано нові правила про денщиків. Коли немає війни, то денщики будуть тільки при строевих офіцерах. Зважаючи на це, загальне число денщиків зменшується на 20.000.

Затвержено Царем постанову ради міністрів, якою дозволяється міністерві народної освіти закривати ті родительські наради та комітети, організовані при гімназіях, в діяльності яких буде запримічено порушення порядку, що може відбитись на житті школи.

Питання про призначення конісії на залізницю Кам'янець-Подільській—Шпелетовка не було роз'язано й на вчорашньому засіданні комісії про нові дорogi. Його одсунуто до дальшого засідання, що відбудеться в суботу, 5 апріля.

Діяльність адміністрації.

ХАРЬКІВ, 30. Затриманих переселенців одправджено далі обходним шляхом, обмінюючи балашівську залізницю, що немає спроможности пропустити всіх поїздів.

ПЕТЕРБУРГ, 30. Петербурзький поліцій звелено вжити потрібних заходів, щоб було доконче розшукано бувшого видавця газети „Сынъ Отечества“, С. П. Юричина.

Нарада по справах місцевого хазяйнування.

ПЕТЕРБУРГ, 30. Волостна комісія ухвалила останні статі (з 35 по 46) проекта статуту про волостне управління що стосується обов'язків волостних старшин, волостних соцьких і інших осіб волостної адміністрації. Статі: 35, 42 і 45 ухвалено з невеликими редакційними поправками.

Загальні збори наради по справах місцевого хазяйства, обміркуючи підстави доклада комісії в справі про впорядкування взаємних стосунків між земствами і городами, визнали потрібним дати де-яким городам право відокремитись в самостійні повітові або губерські земські одиниці.

До справи вшанування ювілею Л. М. Толстого.

ПЕТЕРБУРГ, 30. З'їзд діячів преси, що має виробити спосіб вшанування Л. М. Толстого, дозволено на 30 марта. Зважаючи на те, що було дуже мало часу для організації з'їзда, зроблено постанову клопотатись про одстрочку.

Бомби.

ТУРКОЕН, 30. Біля ганку поліцейського управління вночі вибухла бомба. В помешканні управління та сусідських будинках побито всі шибки і вікна. Арештовано анархиста, болгарина родом.

За кордоном.

ЛЬВІВ, 30. О 2 годині вдень, підчас прийому, невідомий трома вистрілами з револьвера вбив намістника Галичини—графа Потоцького.

(Од власного корреспондента).

ЛЬВІВ, 31. Убивця намістника Потоцького—молодий парубок, студент Мирослав Січинський.

ЛЬВІВ, 31. Арештований вбивця графа Потоцького назвав себе русином Мирославом Січинським, слухачем філософського факультета. Він прохав аудієнції для того, щоб подати прохання. Намістника поранено одною кулею вище лівого ока, а двома—в руку та ногу. Убивши графа, Січинський сказав: „це за ті образи, що прийняли русини“.

На допиті вбивця заявив, що товаришів у нього немає і що вбив він графа не з особистої помсти, а по мотивах політичних.

Кілька років тому Січинського було присуджено до тюрми за участь в студентському заколоті.

Імператор Франц Йосип телеграфував вдові намістника про своє спочуття.

ЛЮНДОН, 30. Агентство Рейтера повідомляють за Ларнакі, що на о. Кіпрі, в зв'язку з призначенням нового архієпископа повстав заколот. Були сутички з поліцією. Накозію об'явлено на військовому становищі.

Театр і музика.

Концерт товариства „Боян“.

Київське філармонічне товариство „Боян“ дуже рідко заявляє про своє існу-

вання. Минулого року воно дало до двох великих концертів, а цього року Шевченківський концерт, що оце відбувся в суботу (29 марта) в залі комерційного зібрання, здається є перший виступ товариства за цілий рік.

Виступ все ж таки з художнього боку був успішний.

Співи хорів, сольові чергувалися з декламацією. Декламували поезії Т. Г. Шевченка д-ка Старицька, д-л. Матковський та Свірговський—всі з звичайним успіхом.

В сольових співах виступали д-ки Балановська, Мусатова-Кульженко та д-л. Внуковський і Цесевич. Особливий успіх випав на долю першої та останнього. Взагалі артисти віднеслися до справи дуже тепло. Нам ще не доводилося чути такого гарного виконання „Плачу Ярославни“ (по Шевченку), яке дала д-ка Балановська. Окрім цього поважного твору вона з великим артистичним чуттям проспівала ще такі хоч і коротенькі, але милі речі, як „Хустинька“, „Не вернувся із походу“, а потім „Дошчик“.

Д. Цесевич співаючи таку трудну для виконання річ, як „Моліться братія“ (з „Гайдамаків“), виявив тонке розуміння замірив поета і композитора. Щоб досягнути зробленого артистом на присутніх вражіння, не досить самого тільки дужого, красивого голосу, треба мати й чулу, багато одарену душу.

Д. Внуковський в українських співах завжди визначається добрим смаком і має успіх; на цьому концерті його також широко вітали.

Гарно вдалися д-ці Мусатовій-Кульженко такі речі, як „Зоре моя вечірняя“ та „Я вірую в красу“.

Інтересними номерами програми концерту було співання великого, змішаного, добре зрешетованого хору під орудою М. В. Лисенка та д. Кошиця.

Окрім „Жалібного маршу“ хор проспівав ще декілька пісень (на слова Т. Г. Шевченка) і народних пісень.

Взагалі, виконання хороших номерів під доглядом такого знавця цієї справи, як М. В. Лисенко, було дуже гарне; під владою палички ліригорів хор старанно додержував всіх потрібних нюансів і звучав як щось одне, суцільне. Особливо вдался спів хору в супроводі оркестру (скрипки, бас, віолончель, флейта, піаніно та бубон) „Ой волонин“.

Відаючи повну хвалу д. Кошицеві як ліригорів і розкладчиків пісень, ми все ж таки завважили, що годилося б йому внести більше ріжнотності в програму своїх хороших номерів, тоді вражіння од хору лишилося б ще більше.

Особливу увагу звернули на себе бандуристи, які проспівали й програли декілька пісень.

З приємністю вітаємо цей виступ ще поки що невеличкого оркестру бандуристів. Національний український музичний струмент—бандура—цілком заслуговує того, щоб його як найбільше популяризувати серед нашої людності. По своїй конструкції він здатний до самих ріжнотнітих музикальних ефектів і в досвідчених руках може робити надзвичайно приємне вражіння. Якоюсь влітку промайнула була чутка, що при школі М. В. Лисенка засновується школа гри на бандурі. В цьому році чутка ця на жаль не справдилася. Дуже було б бажано, щоб так школа засновувалася хоч на той рік.

Нам здається, що філармонічному товариству „Боян“, яке має в себе спеціально український відділ, взагалі треба було звернути більше уваги на українську музику. Воно могло б виступати не тільки з приводу Шевченкових роковин з концертами у великому маштабі, а споруджати невеличкі вечорі камерної музики, популяризувати українську музику, народні музичні інструменти і т. и. Такими виступами воно зробило б відродженню нашої національної музики велику прислугу.

М. Л.
— „Гол. М.“ сновіає, віби якийсь провідний антрепренор береться що-дня виставляти пьєсу Е. Чарикова „Колдунья“ в Москві, в театрі Корша. Він бере всю обстановку для пьєси в квітського антрепренора д. Дуван-Торцова, в якого пьєса ця йшла минулого сезону. Після величкого тижня цей антрепренор має їхати з цєю пьєсою в Харків, Ростов, Казань, Саратов та в Самару. В його трупі буде чимало артистів, що служили в театрі „Соловцов“ цієї зими.

Лист до редакції.

Ш. Д., лаве Редакторе!

Не одомте надрукувати у вашій шановній газеті цього мого листа: 23 марта цього 1908 р. в „Релігійно-Просвітительномъ Обществѣ“ було урочисте вібрання „Руской Монархической партіи“ під назвою: „Кієвскій Союзъ Русскихъ людей“, де роздавалися друковані листки, в яких агадується, що я лічусь старшиною згаданой партії, показано було мою адресу: Контора для найма прислуги та слугащих, М. Володимирська, 12, і пропонувалося особам, що хотіли б записатися в члени, звертатися до мене. Цим листом заявляю, що я ві старшиною, ні фундатором, ні членом вищезгаданой партії не був, не лічусь й не буду, ні тайно, ні явно, ні думкою.

З пошаною Ф. Ф. Заремба.

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів).

СТ. „ЗВЕНИГОРОДКА“, Південно-Західної залізничі (на Кітвіщині). Зараз на нашій станції така тіснота, що й проїти не можна; куди не глянеш, скрізь гори клунків і купами маленькі діти, а біля них сидять неньки—то що. З першого погляду і не розбереш, чого така сила людей на станції, але треба прислухатися і стає зразу зрозумілим, що це все переселенці, які кидають свої рідні місця і тягнуться в далеку й невідому дорогу.

Крику, лементу та плачу не переслухати; особливо сумну картину уявляє себе момент прощання переселенців з своєю родиною.

З наших країн особливо здорово стали виселятися з минулого року, коли виїхало дуже багато народу. Сього року переселенці „сунули“ з середини марта і „сунуть“, як хмара, і всі семейні; ходоків зовсім немає, бо їх не пускають. Минулого року з одної Єрківської волости (біля станції), яка налічує 14670 душ людності, виїхало на переселення 1083 душі. Переселилися вони ось куди: в Томську губ.—135, Тобольську—158, Тургайську обл.—338, Приморську обл.—296 і в Уфимську губ. (на куплені землі)—156 душ. В кінці року із тієї сили переселенців до дому вернулося 47 душ (із Приморської обл. 29 і з Тургайської—18). Головна причина такого нечуваного масового переселення—малоземелья та брак заробітків. В 1908 році переселення ще збільшилося і тільки за половину марта (з тієї ж волости) успіли покинути Україну 259 душ. Переселилися ось куди: в Тобольську губ.—73 душі, Томську—74, Тургайську область—36 і в Самарську губ. (на куплену землю)—76 душ.

Мало не всі переселенці спродують своє майно—аби продати, чуть не даром віддаючи та й то не за готові гроші, а на векселі.

Це через те так буває, що біднота не має за що купити, а сільські багатирі уже й так багато понаскупували земельки і тепер, що хтять, те й роблять з продавцями. Переселяючись в невідомий край, наші українці не забувають на пам'ять брати з собою й своєї рідної землі.

Кожень забірає з дому все майно, яке йому буде потрібне: вози, плуги, діжки, скрині та ріжне дрібне знаряддя; в діжки набірають на дно землі, садять в них з своєї садиби вишні, верби, грушки і інші деревця, об'язують ці діжки, поливши землю, і так здають їх в багаж.

Інколи переселенцям доводиться сидіти на станції, дожидаючися своєї черги.

Холод, що стоїть на дворі, примушує тих у кого є маленькі діти, наймати квартири, витрачаючи на них послідню копійчину.

ВАХНІВКА, бердичівського повіту (на Кітвіщині). 1-го априля сього року виходить строк посесії на Вахнівську оброчну казенну статью і повітова землеустроительна комісія має її зліквідувати. Селянам трапляється нагода придбать хоч по клаптику землі. Вахнівська оброчна казенна статья* межує з селянськими полями; складається вона з городів і 7 польових шматків; обширом вся „статья“ 110 десят. 46 кв. саж. Коли не продають селяне цієї земельки, то хоч небагато поліпшать своє становище.

С. ПИЩА, володимир-волинськ. пов. Все село схвилюване недавніми подіями. 22 февраля знайшли піщанського селянина Віктора Кореня, що 10 февраля був пішов стерегти свого ліса й більше не вернувся.

11 февраля родичі почали шукати пропащеного, а потім ходило шукати і все село. У Віктора на їдному чоботі була нова підкова і через те легко було бачити, де

він шов. Слід довів до панської обори, повз яку іде дорога до села, і там слід раптом пропадав. Селяне тоді ж таки сказали, що то панський римар, котрий теї ночи стріляв, застрелив і Віктора, а тіло забитого сховав десь в маєтку п. Гутовського. На це римар сказав, що він часто вночі стріляє і бере в свідки управляючого, що в ніч на 11-е він стріляв „на vivat“, як зобачив п. управляючого, котрий вертався з гостей. Селяне хтіли шукати вбитого по всіх панських будинках, та управляючий сказав покласти перше 500 руб. „залог“, а урядник заявив, що такого труса робить неможна.

Пройшло кілька днів, труп не знаходився і всі стали говорити, що Віктора забрали злодії, котрі 10-го переходували колене в хліві недалеко од того місця, куди йшов Віктор. Цьому повірили навіть родичі після того, як знахар—татарин сказав, що Віктор живий та здоровий і нема чого за його боятися.

І от 22-го в рові, коло мосту, не далеко од панського маєтку, знайдено Віктора з простреленою в кількох місцях головою, Рани в голові є більш і менші. Селяне кажуть, що римар набивав свою рушницю лоськами в перемішку з дробом і через те рани на голові у покойного не іднакові.

По чоботях і тілові видно, що трупа недавно вкинуто в воду, на свитині покійного почеплялась конюшина, а за рукавами знайдено гній. Все це наводило на думку, що Віктор убивтий коло „двору“, потім був закопаний у гній, а недалеко його вивезено і вкинуто з моста у воду. Цей тим більше походить на правду, що конюшини тут ні у кого, крім пана, нема.

Знайшовши трупа, селяне знов почали вимагати од поліції арешту римара і навіть сами ходили в дві з наміром його арештовати...

23-го увечері приїхав пристав, а 24-го рано почав робити слідство. Скінчивши слідство, пристав сказав селянам, що римар не винуватий і арештовувати його він не буде. Але коли у вечері поїхав до дому, то за ними на другому возі повезли і арештованого римара.

Арешт римара селян трохи втихомирив.

С. ПЕСЕЦ, ушицького повіту (на Поділлі). У нашому селі уже більш як півсотні літ істнує кілька вапнярок, котрі що-року поїдають силу каміння, бо з нього виходить гарна вапна. В цім камінні знаходять чимало різних окаменілих річей та кістяків; тут можна бачити облітки листатого клена, кістяки різних порід яшурок, риб кістки з великих давніх звірів, черепки з давньої посудини та инше. Кілька років тому була знайдена дуже здорова голова з якоїсь звірини, але свідомой в археології людини тут не було, то вона так і пропала, побившись та розсипавшись, валяючись в ямах. Каміння цього швидко вже не стане і всі археологічні речі, що воно має в собі, згинуть, не попавшись до рук освіченої людини.

Листування редакції.

Д. передплатимові № 484. Листа з Вашим дописом редакції дістада і вже видрукувала в № 70 „Ради“.

Д. Юнашевичу (г. Харків). „Помилка чи непорозуміння“ надруковано не буде.

Од редакції.

Нас просять надрукувати, що в фонд на будування пам'ятника Т. Шевченкові в Київі поступили в товариство „Просвіта“ у Київі такі жертви: в році 1906: через С. Щитковського: од Я. П. Сісаревського—5 руб., В. І. Черняхівського—50 коп., М. П. Карачун—50 коп., Р. Т. Скорина—1 руб., В. К. Грунвальд—50 к.,

В. А. Ганецький—25 коп., Я. П. Вондари—2 руб., І. Тама—50 коп., І. Там—50 коп., П. П. Равіч—1 руб., Адамчевський—50 коп., Дубровський—3 руб., разом—15 руб. 25 коп.; збірано через редакцію „Ради“ 145р. 86 к. (квиток № 20); од М. Козинцева—5 руб., Зеліньського—1 руб., Л. А. Никитського—1 руб., Николенка Гаврида—1 руб., Куряника—25 коп., Сер. (Савицького)—1 руб., Павлова Н.—5 руб., Волкова Павла—3 руб., Томашевич Гаври—3 руб., Дурдуковського—3 р., Дубицького Гавр.—1 руб., Макаренка Кириза—20 коп., Макаренка Петра—10 коп.

Всього за р. 1906 прибуло 185 руб. 66 коп. В році 1907 поступило: од В. В. М.—3 руб., Харченка В.—3 руб., Дубровської Олександрі—1 руб., Гошдицької Марії—1 руб., Гошдицького Михайла—1 руб., Нечипоренка Авдрія—30 коп., Нечипоренко Натали—20 коп., Довенко-Свиридової Ольги—1 руб., Бочарової Катерини—1 руб., Жука і Бондаренка—1 руб. 75 коп., Миршвіченка і Воротила—40 коп., П. І. Ісакопів—50 коп., Пожара І. М.—5 коп., Помороки П. Г.—15 коп., Воротило С. С.—5 коп., Шулькевич А. Я.—25 коп., Деревяко Н. П.—10 к., Метельова М. П.—20 коп., Дубенко—25 коп., Невідомого—50 коп., Мирона Богданова—21 руб., Артемюка А. П. 10 коп., Козіри Авдрія—10 коп., Голованова Я.—20 коп., Сикорського А. Г.—50 коп., Бибі Овсія—75 коп., Ротар Тетяні—50 коп., Цехмистренка Максима—50 коп., Магніцької Олени—20 коп.; од артистичного гуртка в Харківі—59 руб. 80 коп., од Збірного Олексія—1 руб. 80 коп., Яцина—25 коп., Діаконського ефвфмій—50 к., Зайковича—50 коп., Лук'янова Хведора—1 руб., Куденка—50 коп., Лук'янова Хведора—1 руб., Куденка—50 коп., Товариства—12 руб. 50 коп., Саїпченка Дементія—2 руб. 150р з чистого приречення од концерта, урядженого в честь Шевченка т-вом в березні 1907 р.—32 руб. 17 коп.; од Ярославських студентів—25 руб., з—50 к.; Прокоповича В.—2 руб., Сидоренка Григорія—3 руб., через В. Димбала: од Вогунова—1 руб., Т. Тарнавського—1 руб., С. Гавського—50 коп., Проценко—50 коп., Ю. Семенюка—15 коп., М. Дрозда—15 коп., Хв. Задвнишкіча—50 коп., Н. Борзовської—50 коп., А. Батівського—1 руб., Р. Матухива—10 коп., Д. Ревенка—10 коп., С. Багмета—50 коп., П. Олофінського—4 руб., збіраних через редакцію „Ради“ до 1 сент. 1907 року 588 р. 51 к., од Г. Поліщука—1 руб.; через д. Степаненка: од А. С. Широкока—2 руб., Івана Колесниченка—1 руб., Олександра Трегуба—2 руб., Личковського—1 руб.; через д. Куценка: од Гр. Куделенка—1 руб., А. Куделенка—30 коп., Підвицького—50 коп., Барташовича—20 коп., Мальте—20 коп., Толованова—20 коп., А. Корольова—20 коп., В. Язова—50 коп., Матвійчука—31 коп., Галкиної—20 коп., Жукахаа—50 коп., Бикова—50 коп., Кистаковського—30 коп., Саєнса—20 коп., Зічченка—50 коп.

Разом в році 1907 поступило 481-07 коп., а всього з попереднім на 1 січня 1908 було 666 руб. 73 коп.

Календарні відомости.

Вівторок, 1 априля. (Ніст). Пр. Марії єгипетської, Євфимії суздальської, Авраама болгар. св. Ахаза. Сх. сон. 5 год. 9 хв., зах. сон. 6 год. 52 хв.

Редактор Ш. Павловський. Видавець С. Чупаленко.

Оповістки.

ТАТОВІ КАЗОЧКИ

ЯК БАБУСЯ РОЗСКАЗУВАЛИ. Записав доктор медицини Юхим Сьомченко Гринькою. ЦІНА 25 КОП. Склад видання: С. Петербург, Казанська, 39. у д-ра Гринькою. 10-151-3

ВІЙШОВ З ДРУКУ У Т. ХМАРИ І. Нечуя-Левицького. Ціна 1 руб. 25 коп. Продається в книгарні „Кієв. Ст.“, Безаківська ул., № 8 і в магаз. Ізвіцького, на Хрещатку. 8-147-3

ІВАН ОГІЄНКО. Українська граматична література. Розгляд відрізків, по яких можна вчитися і вчати української мови. ЦІНА 5 КОП. Склад видання в Українській Книгарні, у Київі, Безаківська, 8. 10-143-4

За покоївку хочі стати. Адреса: В. Підвайна № 17. Спитать дворника. 0-155-2

ПОДЕННА ПРАЧКА. Обсерваторний пер., № 1, кв. 9. 1-141-2

УКРАЇНСЬКИЙ КЛУБ „ГРОМАДА“ В Петербурзі, Невський 47/1, кв. 18, буд. Палкіна. Відчинений кожен день. По неділям і четвергам вечірки і реферати. Записуватися там-же. Дійсні члени на рік платять 10 кар. і користуються активним і пасивним правом. Постійні гості платять на рік 1 кар. і користуються тільки активним правом. 0-63-18

Видавництво „ЧАС“. Вийшла з друку і продається ПЕРША СЕРІЯ КНИЖОК: 1. М. Левицький. Злочинця (з портрет. автора) п. 3 к. 2. Г. де-Мопасан. Ватьо Мілон (з портрет. автора) п. 3 к. 3. М. Телешов. Скрута (з портрет. автора) п. 3 к. 4. Б. Прус. Живий телеграф п. 1 к. 5. К. Мікстат. Син чи пасинок? п. 2 к. 6. А. Фогацаро. Срібний хрестик (з малюнком) п. 2 к. 7. Р. Ніплінг. Бунтарь Моті-Гюй (з малюнком) п. 3 к. 8. Г. Бетге. Марієвка п. 1 к. 9. А. Гарбогг. Помста п. 3 к. 10. Рідні струни. (Збірка віршів) (з портретом Т. Шевченка) п. 4 к. Потується і незабаром вийде друга серія книжечок, у яку увійдуть оповідання таких письменників: П. Ротаря (укр.), М. Родзевичової (польськ.), О. Мірбо (франц.), Е. Пое (англ.), А. Чехова (російськ.), Г. д'Анунціо (італ.), І. Лі (норвєж.), збірника поезій т. н. Книжки коштують од 1 до 5 к. Хто замовляє на 1 карб. на складі (Київ, Прорізна 20, Укр. книг. „Літ.-Наук. Вістника“), той за пересилку не платить. Книгарям звичайна знижка. Пять відсотків прибутку од продажу виданнів „Часу“ буде призначено на пам'ятник Т. Г. Шевченкові у Київі. Перша серія книжечок (всі 10 назв) з пересилкою заказною бандеролью коштує 36 к.; гроші можна вислати марками. 10-153-3

М. ТА Л. МАНДЛІЙ Хрещатик, 42. Телефон 764 подає до відомості д.д. покушців, що до наступаючих сезонів одержано розкішний вибір ріжнотнітих фасонів ГОТОВОГО жіночого, мужеськ. та дитячого вбрання. МОДЕЛІ кращих фірм Парижа та Берліна. ФОРМИ всяких шніл і міністерств. СПІДНИЦІ верхні і спідні. Все чепурно і поцінно. Фірма має згоду з Офіцерським Економичним Т-вом, а також з Т-вом потребителів Півд.-Зах. заліз. ЗАМОВЛЕННЯ ПРИЙМАЮТЬСЯ. 7-154-2